

met een wonde krijgt alleen een pleister, terwijl hij zegt "plak hem maar zelf op". Antonetta de Wever doet veel aan goede werken en is de steunpilaar van de Sint Bavo kerk. In 1921 en 1923 geeft ze elke keer f 4000,-, maar de schenking moet geheim blijven... De laatste tien jaren van haar leven wordt ze verzorgd in het sanatorium te Heerlen, waar zij sterft in 1937.

Frans de Wever is vijf jaar ouder dan zijn broer en geboren op 29 januari 1869. In 1900 is hij de enige dokter in Heerlen met zijn 5.000 inwoners. En in de namiddag houdt hij ook nog spreekuur in de villa te Nuth, als August op plantenjacht is. De omstandigheden in de gezondheidszorg zijn primitief en Frans de Wever sticht in 1904 aan de Putgraaf het St. Jozef-ziekenhuis, alwaar hij de eerste geneesheer-directeur is. Op den duur groeit het werk De Wever boven het hoofd en neemt hij ontslag, maar blijft actief als hoofd van de Röntgenafdeling. De straling, waaraan Frans bij het Röntgenapparaat blootstaat, wordt hem uiteindelijk fataal, en op 9 september 1940 is hij daaraan overleden. Als eerbetoon wordt het ziekenhuis van Heerlen naar hem genoemd.

Tijdens de oorlog wordt ook zijn broer in Nuth ziek en is niet meer in staat er vaak op uit te trekken. Hij constateert nog, dat de Limburg-

se flora er sterk op achteruit gaat. In het voorjaar van 1947, als zijn wilde planten ontluiken, overlijdt onze kleine, "grote" dokter een week na zijn verjaardag aan een hersentumor. Zijn villa en tuin komen in het bezit van zijn neef uit Gulpen, die het geheel op 6 december 1949 verkoopt aan de gemeente Nuth. De botanische tuin verwildert in tien jaar totaal en zijn plantenschat wordt verstrooid. In 1957 valt de villa in het gemeentelijks uitbreidingsplan aan

FIGUUR 3

Huize De Wever te Nuth ten tijde van de huisarts-praktijk van August de Wever.

de Stationstraat en wordt een jaar later afgebroken, na eerst als oefenobjekt voor de plaatselijke brandweer gediend te hebben. Weinig herinnert nog aan de pioniersarbeid van beide doktoren De Wever. Noch in Nuth, noch in Heerlen, waar het hospitaal nu Atrium heet...

DE BOTANISCHE NALATENSCHAP VAN AUGUST DE WEVER

Bart G. Graatsma, *Natuurhistorisch Museum Maastricht, postbus 882, 6200 AW Maastricht*

Fredericus Cornelius August de Wever, Limburgs beroemdste botanicus, werd geboren op 14 maart 1874 te Nuth. Als jongste telg in een gezin van elf kinderen werd hij aan de hand van zijn vader de natuur ingeleid. Zijn vader, van beroep apotheker met een speciale interesse in planten (artsenijgewassen), was zijn leermeester.

Op zoek naar planten in de vrije natuur was August zijn onafscheidelijke metgezel. Met zijn vader dwaalde hij door veld en bos, in beemd en hei, langs sloot en plas. Zo leerde de jonge August van hem al vroeg de taal van bloemen en kruiden. Het neuzen in de rijke boekenschat op botanisch gebied van vaders bibliotheek prefereerde de jonge August verre boven alle andere jongensspelletjes. Op de dorpsschool was hij een levend, wandelend

herbarium of kruidboek. Op de H.B.S. kende hij Dumoulin's beroemde 'Guide du Botaniste dans les environs de Maastricht' uit 1868 uit het hoofd en was al geheel vertrouwd met soorten, geslachten, families, orden, klassen en typen uit het plantenrijk (ANON., 1947). In 1903, nadat August de Wever als gediplomeerd arts de universiteit van Utrecht heeft verlaten, vestigt hij zich als huisarts in zijn ouderlijk huis te Nuth bij zijn bejaarde ouders.

De betekenis van Dokter de Wever voor de plantkunde ligt niet, zoals men in eerste instantie van een arts zou verwachten, op het terrein van de geneeskunde, maar juist op het vlak van de zuiver botanische wetenschap. Als medicus was hij in zijn streek zeer gezien,

als botanicus zeer vermaard, niet alleen in Zuid-Limburg, maar in geheel Nederland en zelfs ver over de landsgrenzen heen.

De Wever was een echte verzamelaar ten behoeve van studie en wetenschap, getuige zijn zeer omvangrijke botanische nalatenschap. Zijn uitgebreid herbarium, dat in zijn geheel bewaard is gebleven, verkeert momenteel weer in goede staat dankzij het monnikenwerk en geduld van de heer Van Heurn die de afgelopen 22 jaar het volledige Herbarium De Wever (ca. 20.000 op grote vellen gemonteerde gedroogde exemplaren; figuur 1) vel voor vel met veel zorg geconserveerd heeft en daarnaast alle vellen in een kaartstelsel geregistreerd heeft. In het Herbarium De Wever, dat momenteel deel uitmaakt van de collectie botanie van het sinds 1912 aan

het De Bosquetplein gevestigde Natuurhistorisch Museum Maastricht, zijn de bewijzen te vinden van de vroegere rijkdom en verscheidenheid aan wilde planten die Zuid-Limburg gekend heeft. Indrukwekkend daarbij is het studiemateriaal dat aan de herbariumvellen is toegevoegd en waaruit de grote interesse en studiezijn, maar vooral ook de uitgebreide kennis van deze grootmeester van de Zuid-Limburgse flora valt af te leiden. De Wever was een echte florist, een botanicus die systematische overeenkomsten en verschillen trachtte vast te stellen tussen de diverse plantensoorten van typische groeiplaatsen.

Om zijn uitgebreide kennis van de Limburgse plantengroei vast te leggen heeft De Wever ons behalve een lijvig herbarium ook een indrukwekkende collectie planten- en vegetatie- c.q. landschapsfoto's nagelaten. De Wever benutte daartoe ook met zeer veel toewijding het medium fotografie, getuige de prachtige groot-formaat foto's van speciaal door hem in het veld uitgezochte rijkbloeiende exemplaren van een groot aantal bijzondere Zuid-Limburgse plantensoorten die door bekwame fotografen onder zijn toezicht, veelal met behulp van een zwart fluwelen scherm als achtergrond, ter plekke op de gevoelige plaat werden vastgelegd. Ook deze collectie maakt thans deel uit van de collec-

collectie ook nog een indrukwekkende hoeveelheid manuscript-aantekeningen op dubbele folio-vellen, keurig geordend per plantenfamilie en -geslacht (517 genera). Ook hieruit blijkt weer hoe intensief en nauwgezet hij zich bezig heeft gehouden met de bestudering van de lokale wilde plantengroei. Ook zijn botanische bibliotheek, een ware schat aan botanische werken waaronder vele zeldzame exemplaren, bevindt zich thans in het Natuurhistorisch Museum Maastricht en maakt daar nu deel uit van de museumbibliotheek. De Wever heeft ook veel van wat hij op schrift heeft gesteld, gepubliceerd, voor het merendeel in de jaarboeken van het Natuurhistorisch Genootschap (1911-1924) en in het Natuurhistorisch Maandblad (164 bijdragen tussen 1912 en 1947).

De Wever was op het gebied van de botanie geheel autodidact. Hij had weinig behoefte aan contact met anderen. Tot aan 1917 heeft hij geregeld deel genomen aan de verenigingsactiviteiten van het mede op zijn initiatief in 1910 ten doop gehouden Natuurhistorisch Genootschap in Limburg zoals bestuursvergaderingen en maandvergaderingen. Ook leidde hij in die periode verschillende malen de jaarlijkse botanische excursies (ANON., 1947). Sindsdien namen zijn activiteiten in het openbaar gestaag af, zijn studiezijn en werkzaamheid daarentegen namen toe. De We-

Zijn vele publicaties vormen, tezamen met het Herbarium De Wever, de manuscript-aantekeningen en het foto-archief, een belangrijke wetenschappelijke nalatenschap van onschatbare historische waarde voor de geschiedenis van landschap en plantengroei in Zuid-Limburg (ANON., 1974). Echter, een groot deel van het Archief De Wever is onder in de flora van Zuid-Limburg geïnteresseerde floristen, natuurbeschermingsinstanties en overheidsdiensten tot op heden onbekend gebleven. De inhoudelijk slechte en beperkte toegankelijkheid van het originele bronnenmateriaal ligt hieraan ten grondslag. Deze constatering vormde voor de schrijver van dit overzicht mede de aanzet tot een onderzoek naar de inhoud en de mogelijkheden van digitalisering van het complete bronnenmateriaal (GRAATSMAN, 1997). Door dat waardevol historisch materiaal aan de vergankelijkheid te onttrekken en het geheel wetenschappelijk te ontsluiten en te digitaliseren, zal het in de toekomst mogelijk moeten worden het Archief De Wever snel en efficiënt via diverse ingangen te raadplegen. Daarmee zal deze botanische schatkamer niet alleen voor een historisch-botanisch geïnteresseerd publiek, maar bovenal voor alle relevante natuurbeschermingsinstanties en overheidsdiensten toegankelijk worden waarmee een belangrijke bijdrage kan worden geleverd aan een reconstructie van de plantengroei van Zuid-Limburg in de eerste decennia van de 20e eeuw.

Het komt wel vaker voor dat een florist zijn omgeving goed kent. Het komt helaas maar zelden voor dat een florist zijn omgeving zo goed vastlegt in woord, beeld en een verzameling naturalia, dat het voor anderen mogelijk is om de plantengroei van een, in dit geval ook nog bijzonder rijk deel van Nederland in een inmiddels ver achter ons liggende periode zo goed te leren kennen. Bij de studie naar de plantengroei van Zuid-Limburg zal het Archief De Wever dan ook altijd een bron van inspiratie blijven.

LITERATUUR

- ANONYMUS, 1947. Herdenkingsnummer F.C.A. De Wever. Natuurhist. Maandbl. 36 (5/6): 29-41.
ANONYMUS, 1974. De Wever-nummer bij de herdenking van zijn 100ste geboortedag. Natuurhist. Maandbl. 63 (3/4): 51-79.
GRAATSMAN, B.G., 1997. Naar een historische referentie voor de flora en de vegetatie van Zuid-Limburg. Ontsluiting historisch waarnemingen-archief NHG. Natuurhist. Maandbl. 86 (2): 25-34.

FIGUUR 1.
Voorbeeld van een herbariumvel uit het Herbarium De Wever: een door De Wever in april 1902 verzameld exemplaar van Blauwgras (*Sesleria albicans*) op de westhelling van de Sint-Pietersberg nabij de Franse Batterij (foto: B. Graatsma).

tie botanie van het Natuurhistorisch Museum Maastricht.

Het omvangrijke botanisch archief dat De Wever nog tijdens zijn leven aan het Natuurhistorisch Genootschap c.q. het Natuurhistorisch Museum Maastricht heeft overgedragen, herbergt naast het herbarium en de foto-

ver leidde in feite een kluizenarsleven, waarin hij zoveel mogelijk bezoeken vermeed. Wel heeft hij met vrijwel alle Europese botanici van naam contact gehad en was hij voor de Noord-Nederlandse floristen een onuitputtelijke vraagbaak, getuige zijn uitgebreide correspondentie op botanisch gebied.